

بررسی میزان آشنایی و استفاده‌ی کتابداران دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران از امکانات کاربردی تار جهانگستر (وب) در خدمات کتابخانه‌ای*

هیوا عبدخدا^۱، لیلا محمدی^۲

چکیده

مقدمه: در عصر اطلاعات، ارابه‌ی خدمات کتابخانه‌ای یکپارچه و سرویس‌دهی به جامعه‌ی نیازمند اطلاعات، مستلزم آشنایی کتابداران با وب و نحوه‌ی به کارگیری آن، امکانات کاربردی و تکنولوژی‌های جدید آن است. این پژوهش با هدف بررسی میزان آشنایی و استفاده‌ی کتابداران حوزه‌ی علوم پزشکی سطح شهر تهران با تار جهانگستر (وب) در خدمات کتابخانه‌ای در سال ۱۳۸۸، انجام شده است.

روش بررسی: مطالعه‌ی حاضر، از نوع پیمایشی- توصیفی بود. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل کلیه‌ی کتابداران شاغل در کتابخانه‌ی مرکزی و کتابخانه‌های تابعه‌ی سه دانشگاه تپ یک سطح شهر تهران شامل دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران و شهید بهشتی در سال ۱۳۸۸ بود. تعداد ۷۰ نفر از جامعه‌ی مورد پژوهش با استفاده از فرمول استاندارد تعیین حجم نمونه به صورت تصادفی انتخاب و در نظر گرفته شدند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه‌ی حاوی سؤالات بسته و باز بود که روایی و پایایی آن به تأیید صاحب‌نظران رسید. داده‌های به دست آمده بعد از ورود به کامپیوتر توسط نرم‌افزار SPSS و روش‌های آماری مناسب مانند مقیاس لیکرت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: از بارزترین یافته‌های این پژوهش می‌توان به این موارد اشاره کرد: بیش از نیمی از کتابداران با امکانات معمول وب مانند مرورگرهای اینترنت، موتورهای جستجو و گروه‌های بحث آشنایی دارند، اما حدود ۳۴ درصد از آن‌ها (۱/۰۳ از ۳ در مقیاس لیکرت) با امکانات وب ۲ مانند Padcast، Wikis، شبکه‌های اجتماعی و Really Simple Syndication (RSS) آشنا هستند. در نهایت حدود ۴۱ درصد کتابداران از امکانات کاربردی وب‌های نسل جدید در سرویس‌دهی به کاربران کتابخانه‌ها استفاده می‌کردند.

نتیجه‌گیری: میزان آشنایی کتابداران با وب، به خصوص وب‌های نسل جدید و امکانات آن، پایین است. میزان استفاده‌ی کتابداران از وب جهت خدمت رسانی به مراجعین چشم‌گیر نیست. برگزاری دوره‌های بازآموزی و حین خدمت با موضوع وب، ترغیب کتابداران حوزه‌ی علوم پزشکی نسبت به شناخت وب و به کارگیری آن در خدمات کتابخانه‌ای، از مواردی است که لازم است به آن‌ها پرداخته شود.

واژه‌های کلیدی: کتابداران؛ کتابخانه‌های پزشکی؛ اینترنت؛ خدمات کتابخانه‌ای.

نوع مقاله: تحقیقی

پدیرش مقاله: ۱۹/۱/۲۴

اصلاح نهایی: ۸۸/۱۰/۲۱

دریافت مقاله: ۸۸/۸/۲۳

ارجاع: عبدخدا هیوا، محمدی لیلا. بررسی میزان آشنایی و استفاده‌ی کتابداران دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران از امکانات کاربردی تار جهانگستر (وب) در خدمات کتابخانه‌ای. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۰؛ ۸ (۳): ۳۶۲-۳۵۴.

مقدمه

* این مقاله تحقیقی حاصل طرح تحقیقاتی شماره‌ی ۸۸-۰۳-۶۱-۸۷۶۷ با حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی تهران است.
۱. دانشجوی دکتری، مدیریت اطلاعات سلامت، مرکز رشد استعدادها درخشان دانشگاهی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.
۲. کارشناسی ارشد، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. (نویسنده‌ی مسؤل)

Email: leilamohamadi@sina.tums.ac.ir

رشد و نوآوری تار جهانگستر (وب) به عنوان رایج‌ترین سرویس موجود بر روی اینترنت از آغاز پیدایش تا کنون، در زمینه‌های

استفاده‌ی گروه‌های مختلف علمی و آموزشی از اینترنت و بهره‌گیری از ابزارهای کاربردی آن جهت دسترسی به اطلاعات مورد نیاز انجام گرفته است. مبنای برخی دیگر از بررسی‌ها معطوف به درک کتابداران از حوزه‌های جدید اینترنت و تکنولوژی اطلاعات و نیز استفاده از آن‌ها برای رفع نیازهای اطلاعاتی کاربران حوزه‌های مختلف علوم بوده است.

Watson بر این عقیده است که رویکرد کتابداران در استفاده از وب با دیگر کاربران متفاوت است. کاربران مختلف، به وب به عنوان منبعی جهت دسترسی سریع و آسان به انبوهی از اطلاعات می‌نگرند، اما کتابداران بر این باورند که وب علاوه بر منبع اطلاعات، فن‌آوری جدیدی است که نقش مهمی در توسعه و ارتقای خدمات به کاربران کتابخانه‌ها دارد (۵). Anderson به دنبال تعریف جامعی از وب ۲/۰، به بحث پیرامون مشارکت کتابداران در توسعه‌ی خدمات کتابخانه‌ای مبتنی بر وب ۲/۰ می‌پردازد (۶). رحیمی و بهلول در پژوهشی نشان دادند که بیش از نیمی از کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با اینترنت و امکانات کاربردی آن آشنایی دارند و از این امکانات استفاده می‌کنند و این میزان در کتابداران مقاطع تحصیلی تکمیلی بیشتر از سایرین است (۷).

پژوهش حاضر به بررسی میزان آشنایی کتابداران دانشگاه‌های علوم پزشکی دولتی سطح شهر تهران با وب و امکانات موجود در وب پرداخته است و ضمن تعیین سطح آگاهی کتابداران نسبت به ابزارهای موجود در وب‌های نسل جدید (وب ۲ و ۳)، میزان استفاده‌ی کتابداران از امکانات کاربردی وب‌های جدید (نظیر Weblog، Podcast، Vodcast، گروه‌های خبری و ...) را در خدمت رسانی به مراجعین مورد بررسی قرار داده است.

روش بررسی

پژوهش حاضر از نوع پیمایشی- توصیفی بود. جامعه‌ی مورد مطالعه عبارت از کتابداران شاغل در دانشگاه‌های علوم پزشکی دولتی سطح شهر تهران در سال ۱۳۸۸- شامل سه دانشگاه علوم پزشکی تیپ یک، تهران، ایران و شهید بهشتی- بودند.

مختلف مثال زدنی است. پیدایش مفاهیمی همچون وب ۲ و ۳، کتابخانه‌ی ۲، Wikis و ... بیانگر این موضوع است. با ظهور اینترنت تعداد گروه‌های خبری و تخصصی روز به روز افزایش یافت و وب از سال ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۴ از چند هزار صفحه به بیلیون‌ها صفحه رسید (۱). اکنون تعداد زیادی وب‌گاه‌های علمی و مجلات علمی و فرهنگی در وب وجود دارد و بانک‌های اطلاعاتی بسیاری در زمینه‌های متنوع به ارایه‌ی اطلاعات می‌پردازند.

از آنجایی که بهره‌وری کامل از امکانات موجود در هر سیستمی مستلزم تسلط و آشنایی کافی با آن سیستم و اجزای آن است و کتابداران به عنوان حلقه‌ی اتصال منابع اطلاعاتی و جامعه‌ی نیازمند اطلاعات عمل می‌کنند، لازم است در رویکردهای مدیریتی خود در جهت ارایه‌ی خدمت به کاربران، آخرین امکانات و سرویس‌های موجود را به خدمت بگیرند و تلاش خود را در این زمینه معطوف کنند.

با توجه به سرعت رشد فن‌آوری‌های مرتبط با اینترنت و به خصوص تار جهانگستر (وب) و عطف به میزان تأخیر آموزشی که در جامعه‌ی کتابداری و اطلاع رسانی ما وجود دارد (۴-۲)، به نظر می‌رسد کتابداران به نحو احسن با سرویس‌های موجود و امکانات آن‌ها آشنا نیستند و در به کارگیری آن جهت انجام فعالیت‌های مربوط به کتابخانه‌ی خود با نوعی تردید همراه با ناآشنایی رو به رو هستند. از طرف دیگر از آنجا که علوم پزشکی با حیات انسان‌ها سر و کار دارد، دسترس پذیر نمودن روزآمد اطلاعات پزشکی با استفاده از فن‌آوری‌های معمول، از اهمیت گسترده‌ای برخوردار است. بنابراین آشنایی و استفاده‌ی کتابداران حوزه‌ی علوم پزشکی از امکانات وب‌های جدید برای ارایه‌ی خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعات به جامعه‌ی پزشکی از ضروریات است.

حال این سؤال به ذهن می‌رسد که کتابداران حوزه‌ی پزشکی تا چه میزان با مفاهیم و ابزارهای اینترنت و وب‌های جدید آشنایی دارند و تا چه اندازه از این ابزارها جهت سرویس‌دهی به مراجعان خود استفاده می‌نمایند. در همین راستا در سال‌های اخیر پژوهش‌هایی مبنی بر میزان آشنایی و

لیسانس (۵۸/۳ درصد) و فوق لیسانس (۲۱/۷ درصد) هستند. ۷۸/۳ درصد جامعه‌ی پژوهش دارای سابقه‌ی کاری ۶ سال به بالا هستند.

در این بخش یافته‌های پژوهش به ترتیب سؤالات پژوهش، مطرح و تجزیه و تحلیل می‌گردند. در پاسخ به این سؤال که «کتابداران جامعه‌ی مورد بررسی تا چه میزان با مفاهیم موجود در اینترنت و وب آشنایی دارند»، یافته‌های زیر به دست آمد: به طور کلی ۴۲/۵۵ درصد از کتابداران با مفاهیمی مثل Usenet، HTTP، FTP، Telnet، (File transfer protocol)، XML، (Hypertext transfer protocol)، Multimedia و (Extensible markup language) آشنایی دارند که از این میزان، بیشترین سطح آشنایی با مفهوم Multimedia (۶۶/۳۳ درصد) و کمترین سطح آشنایی با مفاهیمی نظیر XML (۱۶/۱۱ درصد) و Usenet (۳۵ درصد) است (جدول ۱).

با توجه به اینکه نمره‌ی آزمون لیکرت، ۱/۲۷ از ۳ برای سطح آشنایی جامعه‌ی مورد پژوهش با مفاهیم موجود در اینترنت به دست آمد، بنابراین می‌توان گفت میزان آشنایی کتابداران جامعه‌ی هدف با مفاهیم موجود در وب متوسط است. همان‌گونه که در جدول ۱ مشاهده شد، اکثریت جامعه با مفاهیم Multimedia و HTML آشنایی خوبی داشتند، اما میزان آشنایی با Usenet، FTP، Telnet، XML در سطوح پایین‌تری قرار داشت.

نتایج به دست آمده در جدول ۲، پاسخ‌های پرسش مبنی بر میزان آشنایی کتابداران با امکانات کاربردی موجود در وب را نشان می‌دهد. همچنان که یافته‌ها نشان می‌دهند، سطح آشنایی جامعه‌ی مورد پژوهش با امکانات کاربردی موجود در وب بیشتر از ۵۰ درصد بود. در این گروه بیشترین میزان آشنایی به ترتیب با پست الکترونیک (۹۱/۱۱ درصد) و موتورهای جستجو (۸۶/۶۶ درصد) به دست آمد. میزان آشنایی با مرورگرهای اینترنت ۷۰ درصد و گروه‌های خبری ۵۵ درصد بود که در رده‌های بعدی قرار گرفتند. اشاعه‌ی گزینشی اطلاعات با ۲۲ درصد، کمترین میزان آشنایی را در بین کتابداران جامعه‌ی پژوهش به خود اختصاص داد.

ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه‌ی طراحی شده مبتنی بر اهداف تحقیق حاضر و حاوی سؤالات بسته و باز بود که روایی آن توسط اعضای هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران تأیید شد. پایایی پرسش‌نامه با روش ضریب Cronbach's alpha ۰/۸۳ به دست آمد.

از تعداد ۷۰ پرسش‌نامه، که با محاسبه‌ی کل جمعیت کتابداران شاغل در سه دانشگاه و استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه به دست آمد، ۶۰ پرسش‌نامه عودت داده شد. این پرسش‌نامه شامل ۳۳ سؤال در زمینه‌ی آشنایی با مفاهیم وب‌های جدید و میزان استفاده از آن‌ها بود. پرسش‌نامه‌های تکمیل شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و با استناد به مقیاس لیکرت به هر کدام از اظهار نظرهای مربوط به سؤالات در ارتباط با متغیرهای آشنایی با مفاهیم و امکانات وب، به ترتیب ۰، ۱، ۲ و ۳ امتیاز تعلق گرفت و سپس میانگین نمره در هر مورد برای هر یک از سؤالات به دست آمد که نشان دهنده‌ی میزان سطح آشنایی جامعه‌ی مورد پژوهش در هر یک از سؤالات مطرح شده بود. پس از به دست آمدن میانگین برای تمامی عوامل ذکر شده در پرسش‌نامه، میانگین کل نیز محاسبه گردید که در واقع نشان دهنده‌ی میزان آشنایی کتابداران کتابخانه‌های سه دانشگاه علوم پزشکی با مفاهیم و امکانات وب و همچنین میزان استفاده‌ی آن‌ها از برخی از این امکانات در ارایه‌ی خدمات به مراجعان بود.

یافته‌ها

در این بخش یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها ارایه می‌گردد. یافته‌های دموگرافیک این مطالعه نشان داد که تعداد کتابداران زن ۵۲ نفر (۸۶/۷ درصد) و تعداد کتابداران مرد ۸ نفر (۱۳/۳ درصد) بود. به این ترتیب مشخص شد که در کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی دولتی سطح شهر تهران، تعداد کتابداران زن بیشتر از تعداد کتابداران مرد است. اکثریت قریب به اتفاق جامعه‌ی پژوهش (در حدود ۷۰ درصد) دارای تحصیلات در رشته‌ی کتابداری و اطلاع رسانی هستند. اکثریت جامعه‌ی پژوهش دارای سطح تحصیلات دانشگاهی

جدول ۱: توزیع فراوانی میزان آشنایی کتابداران حوزه‌ی علوم پزشکی سطح شهر تهران با مفاهیم موجود در اینترنت و وب*

میزان آشنایی	Usenet		Telnet		FTP		HTTP		XML		Multimedia		میانگین لیکرت	درصد میانگین لیکرت
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
زیاد	۴	۶/۷	۵	۸/۳	۹	۱۵	۱۹	۳۱/۷	۵	۸/۳	۲۰	۳/۳۳		
متوسط	۲۴	۴۰	۲۴	۴۰	۱۹	۳۱/۷	۲۵	۷/۴۱	۲۲	۳۶/۷	۲۳	۳۸/۳		
کم	۴	۷/۶	۵	۸/۳	۸	۱۳/۳	۶	۱۰	۱۰	۱۶/۷	۸	۱۳/۳		
آشنایی ندارم	۲۸	۴۶/۷	۲۶	۴۳/۳	۴	۴۰	۱۰	۱۶/۷	۲۳	۳۸/۳	۹	۱۵		
جمع	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰		
مقیاس لیکرت	۰/۶/۱	۳۵	۱۳/۱	۷۷/۳۷	۱/۲۱	۵۵/۴۰	۱/۸۸	۶۲/۷۷	/۴۸	۱۱/۱۶	۱/۹	۳۳/۶۶	۱/۲۷	۴۲/۵۵

* در تمامی جداول، در استفاده از مقیاس لیکرت برای سطوح میزان آشنایی «زیاد»، «متوسط»، «کم» و «آشنایی ندارم» به ترتیب ارزش‌های ۰، ۱، ۲ و ۳ در نظر گرفته شد.

FTP: File Transfer Protocol, HTTP: Hypertext Transfer Protocol, XML: Extensible Markup Language

جدول ۲: توزیع فراوانی میزان آشنایی کتابداران حوزه‌ی علوم پزشکی سطح شهر تهران، با امکانات کاربردی موجود در وب

میزان آشنایی	امکانات کاربردی اینترنت		مرورگرهای جستجو		پست الکترونیک		گروه‌های بحث		گروه‌های خبری		میزگرد الکترونیکی		کنفرانس الکترونیکی		اشاعه اطلاعات گزینشی		میانگین لیکرت	درصد میانگین لیکرت
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
زیاد	۱۷	۲۸/۳	۳۸	۶۳/۳	۴۶	۷۶/۷	۱۴	۲۳/۳	۱۲	۲۰	۳	۵	۴	۶/۷	۱۴	۲۳/۳		
متوسط	۳۴	۵۶/۷	۲۰	۳۳/۳	۱۲	۲۰	۱۷	۲۸/۳	۲۵	۴۱/۷	۱۲	۲۰	۱۷	۲۸/۳	۱۴	۲۳/۳		
کم	۷	۱۱/۷	۲	۳/۳	۲	۳/۳	۲	۳/۳	۱۵	۲۵	۱۳	۲۱/۷	۲۲	۳۶/۷	۱۶	۲۶/۷		
آشنایی ندارم	۲	۳/۳	۰	۰	۰	۰	۱۴	۲۳	۱۰	۱۶/۷	۲۳	۳۸/۳	۲۰	۳۳/۳	۱۶	۲۶/۷		
جمع	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰		
مقیاس لیکرت	۲/۱	۷۰	۲/۶	۶۶/۸۶	۲/۷۳	۹۱/۱۱	۵۱/۱	۵۰/۵۵	۱/۶۵	۵۵	/۹۱	۳۰/۵۵	۱/۰۸	۳۶/۱۱	/۶۶	۲۲	۱/۶۵	۵۵/۱۶

جدول ۳: توزیع فراوانی میزان آشنایی کتابداران حوزه‌ی علوم پزشکی سطح شهر تهران با مفاهیم و برنامه‌های کاربردی موجود در وب‌های نسل جدید (وب ۲ و ۳)

درصد میانگین لیکرت	میانگین لیکرت	تکنولوژی باز		Vodcast		LIB۲/۰		Google map و Google earth		Wikis		شبکه‌های اجتماعی		Podcast		RSS		Weblog		امکانات کاربردی میزان آشنایی
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
		۰	۰	۷/۱	۱	۱۶/۷	۱۰	۳۰	۱۸	۲۰	۱۲	۵	۳	۳/۳	۲	۱۸/۳	۱۱	۳۳/۳	۲۰	زیاد
		۱۸/۳	۱۱	۱۶/۷	۱۰	۲۱/۷	۱۳	۳۵	۲۱	۱۵	۹	۱۵	۹	۲۰	۱۲	۱۸/۳	۱۱	۳۳/۳	۲۰	متوسط
		۱۸/۳	۱۱	۲۳/۳	۱۴	۱۵	۹	۱۱/۷	۷	۱۸/۳	۱۱	۲۳/۳	۱۴	۲۵	۱۵	۲۱/۷	۱۳	۱۰	۶	کم
		۶۳/۳	۳۸	۵۸/۳	۳۵	۴۶/۷	۲۸	۲۳/۳	۱۴	۴۶/۷	۲۸	۵۶/۷	۳۴	۵۱/۷	۳۱	۴۱/۷	۲۵	۲۳/۳	۱۴	آشنایی ندارم
		۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	جمع
۳۴/۵۱	۱/۳۵	۱۸/۳۳	/۵۵	۲۰/۵۵	/۶۱	۳۶/۱۱	۱/۰۸	۲۲/۵۷	۱/۷۱	۱۱/۳۶	۱/۰۸	۲۲/۷۷	/۶۸	۲۵	/۷۵	۳۶/۶	۱/۱	۸۸/۵۸	۱/۷۶	مقیاس لیکرت

RSS: Really Simple Syndication

LIB۲/۰: Library ۲/۰

تحصيلی در رشته‌ی کتابداری و اطلاع رسانی (۷۰ درصد) و به ترتیب در مقاطع لیسانس و سپس فوق لیسانس، دیپلم و دکتری بودند و بیشتر پاسخ دهندگان (۷۸/۳ درصد) سابقه‌ی کاری ۶ سال به بالا داشتند.

میزان آشنایی کتابداران جامعه‌ی پژوهش با مفاهیم موجود در وب و اینترنت حدود ۴۳ درصد بود. کتابداران با مفاهیم رایج و معمول مانند Multimedia و HTTP آشنایی بیشتری داشتند، اما میزان آشنایی آنان با مفاهیم تخصصی در اینترنت به خصوص مفاهیم ساختاری آن مانند (XML) و سایر سرویس‌های معمول و مرسوم بر روی اینترنت، مانند Telnet، FTP و Usenet کمتر بود. به نظر می‌رسد سطح آشنایی کتابداران با اینترنت و وب آشنایی عمیقی نیست. کتابداران در شناسایی مفاهیم پایه و بنیادی وب دچار اشکال بودند و تنها با سرویس‌های رایج شبکه آشنایی داشتند.

بیش از نیمی از کتابداران مورد مطالعه با امکانات کاربردی وب در مقایسه با مفاهیم، آشنایی بیشتری داشتند که بیشترین میزان آشنایی با امکانات کاربردی معمول در وب مانند پست الکترونیک، موتورهای جستجو و مرورگرهای اینترنت و کمترین میزان آشنایی مربوط به کنفرانس الکترونیکی، میزگرد الکترونیکی و اشاعه‌ی اطلاعات گزینشی بود.

میزان آشنایی کتابداران با مفاهیم و امکانات کاربردی موجود در وب‌های نسل جدید (وب ۲ و ۳)، به طور کلی در سطح به نسبت پایینی قرار داشت. در این بخش، حدود نیمی از جمعیت مورد مطالعه با Weblog، Google earth و جمعیت مورد مطالعه با Google map آشنایی داشتند، اما شناخت کتابداران از سایر مفاهیم و امکانات کاربردی وب‌های جدید مانند Lib۲/۰، RSS، Social network و Podcast، کمتر بود.

همچنان که یافته‌های این پژوهش نشان داد کتابداران جامعه‌ی هدف با بسیاری از امکانات کاربردی موجود در وب‌های نسل جدید آشنایی نداشتند، یا آشنایی به نسبت پایینی داشتند.

از طرفی میزان استفاده‌ی آن‌ها از این امکانات جهت انجام فعالیت‌های کتابخانه‌ای و خدمت رسانی به مراجعین نیز محدود

جدول ۳ به بررسی میزان آگاهی کتابداران با مفاهیم و برنامه‌های کاربردی موجود در وب‌های نسل جدید (وب ۲ و ۳) پرداخته است. بر اساس یافته‌های درج شده در این جدول، تنها حدود ۳۴ درصد از کتابداران با وب‌های نسل جدید آشنایی داشتند. اغلب افراد جامعه (نزدیک به ۶۰ درصد) با Weblog، Google earth و Google map آشنا بودند، اما میزان آشنایی با (Really Simple Syndication) RSS و Wikis و LIB۲/۰ (Library۲/۰) فقط در حدود ۳۶ درصد مشاهده شد. کمترین میزان آگاهی در این حوزه، مربوط به Podcast، شبکه‌های اجتماعی، Vodcast و Open IP (کمتر از ۲۵ درصد) بود.

در بررسی میزان استفاده‌ی کتابداران از امکانات کاربردی وب‌های نسل جدید در خدمت رسانی به مراجعین کتابخانه‌ها، یافته‌ها حاکی از آن بود که حدود ۴۱ درصد کتابداران، از امکانات کاربردی وب‌های نسل جدید در سرویس‌دهی به کاربران کتابخانه‌ها استفاده می‌کردند. بانک‌های اطلاعاتی با ۷۳/۳۳ درصد و پست الکترونیک با ۴۸ درصد بیشترین سهم را در خدمات رسانی به مراجعین دارا بودند. تنها حدود ۱۶ درصد از کتابداران از Podcast برای انتشار مطالب کتابخانه و خدمت رسانی استفاده می‌کردند. میزان استفاده از Folksonomy، Discussion group و Weblog به ترتیب برابر با ۳۵ درصد، ۳۶/۶۶ درصد و ۴۰ درصد بود (جدول ۳).

در پاسخ به سؤال مربوط به برگزاری دوره‌های حین خدمت و بازآموزی با موضوع و محوریت وب، بیشتر افراد جامعه‌ی مورد پژوهش (بیش از ۹۰ درصد) نسبت به برگزاری دوره‌های مذکور احساس نیاز می‌کردند.

بحث

یافته‌های این پژوهش نشان داد که تعداد کتابداران زن شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی علوم پزشکی سطح شهر تهران از تعداد کتابداران شاغل مرد بیشتر بود؛ به نحوی که اغلب افراد جامعه‌ی مورد پژوهش را زنان کتابدار تشکیل می‌دادند (۸۶/۷ درصد). اکثریت افراد جامعه دارای مدرک

امکانات کاربردی وب‌های نسل جدید و نیز میزان استفاده از این امکانات کمتر از ۵۰ درصد بود.

آل‌مختار و رحیمی در پژوهش خود بیان کردند که میزان آشنایی جامعه‌ی مورد پژوهش با سرویس‌های معمول و مرسوم وب مانند پست الکترونیک در سطح مطلوب قرار دارد. اما میزان آشنایی با گروه‌های مباحثه، گروه‌های خبری، کنفرانس از راه دور و اشاعه‌ی اطلاعات گزینشی به مراتب کمتر است (۱۰). این مطالعه نیز نشان داد که میزان آشنایی با امکانات کاربردی معمول در وب مانند پست الکترونیک، موتورهای جستجو و مرورگرهای اینترنت زیاد بود، اما کتابداران از سایر امکانات کاربردی مانند کنفرانس الکترونیکی، میزگرد الکترونیکی و اشاعه‌ی اطلاعات گزینشی شناخت کمتری داشتند.

رحیمی و همکاران در مطالعه‌ی خود به نتیجه‌ای مشابه رسیدند و ابراز داشتند که آموزش ضمن خدمت و دیدگاه علمی مدیران تأثیر بالایی در سطح آگاهی کتابداران از مفهوم سواد اطلاعاتی و عوامل مؤثر بر آن دارد (۱۱). همان‌طور که این مطالعه نیز نشان داد اکثریت قریب به اتفاق جامعه‌ی مورد پژوهش، به برگزاری دوره‌های بازآموزی و حین خدمت با موضوع و محوریت وب، جهت آشنایی با مفاهیم و امکانات کاربردی موجود در وب احساس نیاز شدید می‌کردند.

نتیجه‌گیری

میزان آشنایی کتابداران حوزه‌ی علوم پزشکی سطح شهر تهران با مفاهیم موجود در اینترنت در سطح پایینی بود، در حالی که این میزان آشنایی با امکانات کاربردی موجود در وب در سطح به نسبت مطلوبی قرار داشت. یافته‌های این پژوهش همچنان نشان داد که کتابداران با مفاهیم و برنامه‌های کاربردی موجود در وب‌های نسل جدید آشنایی کمی دارند.

میزان استفاده از امکانات کاربردی وب در انجام خدمات فعالیت کتابخانه‌ای کم است که این خود از دو منظر قابل بحث و بررسی است، یا کتابداران در به کارگیری این امکانات در چنبره‌ای از عوامل دست و پاگیر از جمله ناآشنایی و عدم مهارت نسبت به استفاده از وب و امکانات آن قرار گرفته‌اند، یا شرایط فعلی و محیط حاضر احساس نیاز و رغبتی را جهت

بود. اکثریت قریب به اتفاق جامعه‌ی مورد پژوهش به برگزاری دوره‌های بازآموزی و حین خدمت با موضوع و محوریت وب احساس نیاز می‌کردند. نکته‌ی ضمنی که می‌توان به آن اشاره کرد این است که جریان غالب بر بازمینی و روزآمد سازی برنامه‌های آموزشی با سرعت موجود در پیشرفت تکنولوژی‌ها و سرویس‌های جدید به هیچ عنوان هم‌خوانی ندارد.

از سوی دیگر، دوره‌های بازآموزی و حین خدمت برای کتابداران به شکل برنامه‌ریزی شده و اصولی برگزار نمی‌شود تا به یادگیری و ارتقای مهارت آنان کمک کند. به همین دلایل، کتابداران در به کارگیری امکانات و سرویس‌های وب در جهت خدمت رسانی به مراجعین خود، در چنبره‌ای از مشکلات توأم با ناآشنایی مواجه هستند.

Aharony در تحقیق خود با عنوان «میزان استفاده کتابداران از وب ۲» به بررسی میزان آشنایی و استفاده‌ی گروهی از کتابداران دانشگاهی از وب ۲ پرداخت. وی به این نتیجه رسید که میزان آشنایی کتابداران با مفاهیم و امکانات کاربردی تأثیر مستقیم بر استفاده‌ی کتابداران از وب ۲ و امکانات آن دارد و اظهار داشت که مهارت‌های کامپیوتری و ویژگی‌های فردی بر استفاده‌ی کتابداران از وب ۲ مؤثر است (۸). در مطالعه‌ی حاضر نیز میزان آشنایی کتابداران با مفاهیم و امکانات کاربردی وب با میزان استفاده‌ی آن‌ها از این امکانات، رابطه‌ی مستقیم داشت.

رحیمی و بهلول در مطالعه‌ی خود با عنوان «میزان استفاده‌ی کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از اینترنت و عوامل مؤثر بر آن» به این نتیجه رسیدند که اکثریت کتابداران با اینترنت و کاربردهای معمول آن آشنایی داشتند. در بررسی حاضر نیز بیش از نیمی از کتابداران مورد مطالعه با امکانات کاربردی عمومی موجود در وب آشنا بودند (۷).

محققین دانشگاه انکارا نیز در مطالعه‌ی خود در خصوص میزان آگاهی و استفاده‌ی اعضای هیأت علمی خود از مواد الکترونیکی و منابع پیوسته، به این نتیجه رسیدند که میزان آشنایی جامعه‌ی آن‌ها با پایگاه‌های اطلاعاتی بیش از ۸۰ درصد بود و بیش از نیمی از آن‌ها از این پایگاه‌ها استفاده می‌کردند (۹). در حالی که در مطالعه‌ی حاضر میزان آشنایی با

خدمت با موضوع وب و ترغیب کتابداران حوزه‌ی علوم پزشکی نسبت به شناخت وب‌های نسل جدید و به کارگیری آن در خدمات کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی خواهد شد. با توجه به یافته‌های این پژوهش که کتابداران به برگزاری دوره‌های بازآموزی و حین خدمت در موضوع وب احساس نیاز شدید می‌کنند، بنابراین منظر اول بیشتر متصور است. یعنی عدم آشنایی کتابداران با وب و امکانات کاربردی آن باعث میزان استفاده‌ی کم آنان از وب و تکنولوژی‌های آن در خدمات رسانی به مراجعان شده است.

تشکر و قدردانی

نگارندگان بر خود لازم می‌دانند که از راهنمایی استاد بزرگوار جناب آقای دکتر سیدجواد قاضی میرسعید نهایت تشکر و امتنان وافر را داشته باشند. همچنین از حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی تهران سپاس‌گزاری می‌گردد.

استفاده از تار جهانگستر در کتابداران ایجاد نکرده است، که در هر صورت عواقب آن دامنگیر پیشرفت و بهبود آرایه‌ی خدمات کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی خواهد شد. با توجه به یافته‌های این پژوهش که کتابداران به برگزاری دوره‌های بازآموزی و حین خدمت در موضوع وب احساس نیاز شدید می‌کنند، بنابراین منظر اول بیشتر متصور است. یعنی عدم آشنایی کتابداران با وب و امکانات کاربردی آن باعث میزان استفاده‌ی کم آنان از وب و تکنولوژی‌های آن در خدمات رسانی به مراجعان شده است.

عطف به این واقعیت که امروزه بقای کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی با بهره‌گیری از سرویس‌ها و امکانات موجود رابطه‌ی مستقیم دارد و از طرف دیگر بهره‌گیری از این امکانات مستلزم آشنایی و مهارت است، بنابراین چاره‌جویی در این خصوص لازم به نظر می‌رسد. برای حل این مشکل، برگزاری دوره‌های بازآموزی و حین

References

1. Saket M. Using web in law researches. Hogogdanan 2005; 5(2) [Online]. [cited 2008 Apr]; Available from: URL: www.hoghooghdanan.com/lawblog/article-print-55.html/
2. Amir Hossieni M. Monumentalism thinking in Iran library and information science adeucation. ketabmah-koliat 2005; 8(6-7): 40-3.
3. Hori A. Laws and regulations LIS education should be reformed. Khabrgozari ketabe Iran (IBNA) [Online]. 2008 [cited 2008 Sep]; Available from: URL: www.IBNA.ir/
4. Mehrad J. LIS education in Iran has remained stagnant. Khabrgozari ketabe Iran (IBNA) [Online]. 2008 [cited 2008 Sep]; Available from: URL: www.IBNA.ir/
5. Watson I. Professionals and neophytes: contrasting approaches to the Web. Business Information Review 2000; 17(3): 125-9.
6. Anderson P. All That Glisters Is Not Gold' -Web 2.0 And The Librarian. Journal of Librarianship and Information Science 2007; 39(4): 195-8.
7. Rahimi A, Bohlul M. Internet use by the librarians and the factors affected it in Isfahan University of Medical Sciences. Proceedings of the 3rd International Conference Management; 2009 Aug 25-26; Ahmadabad, India; 2009.
8. Aharony N. Web 2.0 use by librarians. Library & Information Science Research 2009; 31(1): 29-37.
9. Atylgan D, Auzlum B. Evaluation of faculty member's use of the digital library in University of Ankara. Trans. Khamene AA. Ketabdar electronic Journal; 2004 [Online]. 2004 [cited 2008 Apr]; Avaiaibale from: URL: <http://www.ketabdar.org/magazine/detailarticle.asp?number=91/>
10. Al Mokhtar M, Rahimi A. Proficiency and use of University researchers and scholars with a way to access electronic information. Proceedings of the 6th National Medical library and information science Conference: Modern Information Systems and Medical Researches; 2004 Jan 12-13; Isfahan, Iran; 2004.
11. Rahimi A, Almasi S, Al Mokhtar M. Check the status of information literacy and its determinants in the LIS Library Isfahan university of Medical sciences. Proceedings of the 6th National Medical library and information science Conference: Modern Information Systems and Medical Researches; 2004 Jan 12-13; Isfahan, Iran; 2004.

Evaluation of Medical Librarians' Knowledge about New Web Technologies and Their Application in Library Services *

Hiwa Abdekhoda¹; Leila Mohammadi²

Abstract

Introduction: In the age of information, in order for offering integrated library services to the users, librarians need to be knowledgeable about new Web technologies and their applications in library services, especially in medical areas. This study investigates the level of knowledge and usage of World Wide Web in library services among medical librarians in Tehran.

Methods: The present descriptive survey used a questionnaire for data collection. The questionnaire was distributed between 70 medical librarians working in central libraries and faculty libraries in three universities of medical sciences: Tehran University of Medical Sciences, Iran University of Medical Sciences and Shahid Beheshti University of Medical Sciences. The subjects were randomly selected using the sample size formula. The reliability and validity of the questionnaire were approved by professors in Tehran University of Medical Sciences. The data were then analyzed by Likert scale and other statistical methods using SPSS software.

Results: Based on the most important findings of this study, the majority of medical librarians knew usual web applications like Web browsers, search engines and discussion groups. However, only about 34% were familiar with facilities and applications of Web 2.0 such as podcast, Wikis, social networks and RSS. Finally, about 41% of librarians had used Web applications in library services.

Conclusion: As the results show, the amount of familiarity with the new Web generations and usage Web applications in library services is relatively low.

So, holding Web courses and encouraging medical librarians to know and use these technologies in library services should be considered by managers.

Keywords: Librarians; Libraries, Medical; Internet; Library Services.

Type of article: Original article

Received: 14 Nov, 2009

Accepted: 13 Apr, 2010

Citation: Abdekhoda H, Mohammadi L. **Evaluation of Medical Librarians' Knowledge about New Web Technologies and Their Application in Library Services.** Health Information Management 2011; 8(3): 362.

* This article was resulted from project No. 8767-61-03-88 funded by Tehran University of Medical Sciences.

1 PhD student, Health Information Management, Exceptional talent development center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

2. MSc Student, Medical Library and Information Science, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. (Corresponding Author) Email: leilamohamadi@sina.tums.ac.ir